

Tarptautinė mokslinė konferencija *Aktuali valodas prakses jautājumi*

SOLVITA LABANAUSKIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

2008-ieji metai Latvijoje paskelbti Letonikos metais, skirtais Latvijos Respublikos paskelbimo 90-mečio sukakčiai ir dabartinės rašybos šimtmečiui paminėti. Letonikos programos tikslas – kurti naujas moksliskai motyvuotas latvių kalbos, Latvijos istorijos ir kultūros teorijas.

Vienas iš Letonikos programos renginių buvo tarptautinė mokslinė konferencija ir apskritojo stalo diskusija *Aktuali valodas prakses jautājumi* (*Aktualūs kalbos praktikos klausimai*), vykusį 2008 m. spalio 24 d. Rygoje, Latvijos mokslų akademijoje.

Įvadinį žodį tarė akademikė Valentīna Skujiņa ir habilituotas mokslų daktaras Ojāras Bušas, iškėlė pagrindinį šio projekto klausimą *Kas pavojingiausia latvių kalbai?*

Pirmoje sekcijoje buvo skaitomi pranešimai, kuriuose parodyta kontaktinių kalbų patirtis. Ventspilio aukštosios mokyklos filologijos daktaras Juris Baldunčikas pranešime *Valodas kultūra un dominējošās kontaktvalodas spiediens: angļu valodas ietekmes desmit izpausmes veidi* (*Kalbos kultūra ir vyraujančios kontaktinės kalbos spaudimas: dešimt anglų kalbos įtakos reiškimosi būdų*) kalbėjo apie rusų kalbos perkrovimą anglizmų ir šio reiškimo žalą latvių kalbos struktūrai.

Ieskats angļu valodas praksē (*Požiūris į anglų kalbos praktiką*) – taip skambėjo Modernių kalbų fakulteto Gretinamosios kalbotyros ir vertimų skyriaus profesorės Maijos Brėdės anglų kalbos vartosenos naujovių apžvalga. Akcentuoti repo, hiphopo kalbinės raiškos variantai, taip pat *tintnīcas* (liet. *rašalinės*) terminų atsiradimas – vadinamieji ilgi žodžiai, kuriems parašyti reikia daug rašalo.

Helsinkio universiteto kviestinė lektorė, Latvijos universiteto asocijuotoji profesorė Laimutė Balodė pranešime *No somu valodas prakses pieredzes* (*Iš suomių kalbos praktikos patirties*) aptarė suomių kalbos praktiką. Pasak mokslininkės, Suomijoje stipri šnekamosios kalbos tradicija: šalyje kalbama

slengu, populiariu trumpinti kalbą. Šios šalies valstybinė kalba yra ne tik suomių, bet ir švedų kalba, todėl suomia save mėgsta vadinti švedakalbiais suomiais. Taip parodoma tolerancija ir pagarba kitai kalbai. Tiesa, tokia dvikalbystė sudaro ir nemažai nepatogumų.

Atstovas iš Rusijos Pavelas Kolubkovas pranešime *Par valodas kultūras stāvokli Krievijā (Apie kalbos kultūros padėtį Rusijoje)* pateikė informacijos apie rusų kalbos įpročius.

Lietuvių kalbos instituto atstovės doktorantės Solvitos Labanauskienės aptarta tema *Aktuālais valodas praksē Lietuvā (Apie lietuviams aktualius kalbos praktikos klausimus)*. Pabrėžtos ne tik esamos kalbos problemos (anglizmų įtaka, mobiliųjų žinučių ir elektroninių laiškų rašyba ir kt.), bet ir prevencinės priemonės, kurių imasi Valstybinė lietuvių kalbos komisija, Lietuvių kalbos institutas ir kitos institucijos. Temą pratęsė daktarė Regina Kvašytė – Šiaulių universiteto docentė – apie šio universiteto patirtį (*Šauļu universitātes pieredze*).

Pirmoji konferencijos dalis buvo baigta Vitos Kalniņos–Kalnarājos pranešimu *Aktuāli risināmi problēmjautājumi: lielie sākumburti ES tiesību aktu teksto (Aktualūs sprendžiami probleminiai klausimai: didžiosios raidės ES teisės aktų tekstuose)*.

Aktualūs latvių kalbos praktikos klausimai (*Aktuālais latviešu valodas praksē*) buvo aptariami antroje konferencijos sekcijoje. Latvių terminologė daktarė Iveta Pūtelė skaitė pranešimą *Valodas prakses vērtējuma aptaujas rezultāti (Kalbos praktikos vertinimo apklausos rezultatai)*. Apklausoje dalyvavę latvių kalbininkai, žurnalistai, mokytojai, studentai ir kitos kalbos vartotojų grupės pateikė atsakymus į svarbius šio meto klausimus, pvz.: *Remdamiesi dabartine kalbos praktika, įvertinkite kalbos kultūros lygį*, – 54,5 proc. apklaustųjų vertina patenkinamai, daugiau negu 40 proc. nepatenkinamai; *Koks, jūsų nuomone, yra svarbiausias spręstinas kalbos kultūros klausimas arba Ką turi daryti kalbininkai*, – sekti kalboje vykstančius procesus, tačiau nebūti didaktiškiems; daugiau populiarinti tai, ką daro kalbininkai; pagreitinti latvių kalbos terminų kūrimą tų sričių, kurios sparčiai plėtojamos, ir kt.¹

¹ 2008 m. rudenį Lietuvių kalbos institute buvo surengta apklausa dėl dabartinės kalbos padėties ir svarbiausių spręstinių kalbos kultūros klausimų. Apklausoje dalyvavo kalbininkai, studentai, lituanistai. Svarbiausi, jų nuomone, spręstini kalbos klausimai – kurti lietuviškus terminus ir išlaikyti tarptautinius žodžius; spręsti anglizmų problemą; kelti kalbos prestižą; atsisakyti didžiųjų kalbos klaidų; normalizuoti kalbos specialistų ir kalbos vartotojų santykius; kalbininkams rūpintis jaunimo kalbos ugdymu, akcentuojant pagarbą lietuvių kalbai ir kt.

Liepojos pedagogikos akademijos docentė Dzintra Šulcė kalbėjo tema *Valodas prakses pētījumi Liepājas Universitātē (Kalbos praktikas tyrinėjimai Liepojos universitete)*. Remiantis studentų apklausomis, ypatingą dėmesį reikia skirti iškalbos menui, dėl to turi būti sudarytos sąlygos studentams dažniau kalbėti viešumoje.

Apie pagrindinius terminų darybos būdus pasakojo Latvijos mokslų akademijos garbės daktarė Ilzė Ilziņa. Pranešime *ISO standartu ietekme uz latviešu valodas praksi: informātikas terminoloģijas izstrādes pieredze (ISO standartu įtaka latvių kalbos praktikai: informatikos terminologijos tvarkybos patirtis)* buvo minimi keturi terminų darybos būdai – esamų formų vartoseną ir naujų formų kūrimas; terminų daryba naudojant sutrumpintas formas; terminų darymas pagal loginį išplėtimą; terminų kūrimas taikant skolinius. Pasak pranešėjos, naujai sudaryti terminai iškart turėtų būti keliami į duomenų bazę ir sudarytos sąlygos, kad jie būtų keičiami, jeigu vartotojai pasiūlytų geresnį variantą.

Doktorantė Anita Ščucka (Ryga) skaitė pranešimą *No Terminoloģijas un valodas kultūras grupas sēžu pieredzes: ieskats vēsturē (Iš Terminologijos ir kultūros grupės posėdžių patirties: istorinis žvilgsnis)*, kuriame buvo minimi pagrindiniai uždaviniai: terminologijos kartotekos sudarymas; periodinių leidinių, skirtų kalbai, sekimas; konsultacijų žodžiu ir raštu teikimas; kalbos praktikos dienų ir kalbos savaikių rengimas; kalbos praktikos posėdžių organizavimas ginčijamiems klausimams spręsti.

Konsultācijās biežāk uzdotie jautājumi (Dažniausi konsultacijų metu užduodami klausimai) – Valstybinės kalbos agentūros konsultantės Dītės Liepos tema. Atkreiptas dėmesys į dviejų aktualių kalbos problemų egzistavimą – latvių kalbos rašybą ir tikrinių daiktavardžių rašybą ateityje. Pasak pranešėjos, pasitaiko ir įdomybių, pavyzdžiui, prašymų iš vieno ar kito politiko kalbos pašalinti parazitinį žodelį *teiksim (sakykim)* ir pan.

Į architektės, visuomenės veikėjos Maijos Sinkos retorinį klausimą *Quo vadis, latviešu valoda? (Kur eini, latvių kalba?)* buvo atsakyta, kad kalbos padėtis yra kritinė, o dabartinis laikotarpis gali būti vadinamas sumišimu.

Apie kalbos stilių sąmaišą kalbą tęsė profesorė Maija Balčiņa – *Valodas prakse kultūru kruscelēs (Kalbos praktika kultūrų kryžkelėse)*.

Agris Timuška, Valstybinės kalbos centro direktorius (pranešimas *Valsts valodas centrs latviešu valodas praksei (Valstybinės kalbos centras latvių kalbos praktikai)*), apgailestavo, kad kalbos tvarkymo darbams neskiriama lėšų, o opiausia šio laikotarpio problema yra įvairių pavadinimų rašymas didžiosiomis raidėmis.

Pabaigoje Latvijos universiteto agentūros „Latvijos universiteto Latvių kalbos institutas“ surengtos tarptautinės konferencijos *Aktualūs kalbos praktikos klausimai* dalyviai pateikė rezoliuciją, kurioje pabrėžti šie esminiai kalbos praktikos dalykai: Latvių kalbos ekspertų komisijos darbo aktyvinimas; informacijos apie aktualius kalbos klausimus skleidimas; kalbos kultūros propagavimas mokyklose, universitetuose, kitose įstaigose; kalbos institucijų ryšių su visuomene, taip pat su latviais, gyvenančiais kitose šalyse, tvirtinimas ir kt.

Latvių kalbos praktikos problemos nesvetimos ir lietuvių kalbai. Turime ko vieni iš kitų pasimokyti.

Gauta 2008-12-12

Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas: labanauskiene@lki.lt